

**Waarom het BIJ1-verkiezingsprogramma
niet door het CPB doorgerekend wordt: de
argumenten op een rijtje**

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Deel 1. CPB-berekeningen hebben geen nut	4
De voorspellende waarde van CPB modellen is zeer beperkt	5
CPB modellen zijn niet neutraal maar ideologisch	7
Systeemverandering is ondenkbaar voor het CPB, maar toch broodnodig	12
Deel 2. CPB-berekeningen dragen bij aan het vervangen van politiek door boekhouden	14
Politieke partijen zijn meer geïnteresseerd in elkaar en in hun onderlinge verschillen in berekende procentpunten, dan in de samenleving en de burger	15
Door van het bestaande systeem uit te gaan, houden CPB-berekeningen macht bij banken en bedrijven. Bij1 wil macht bij burgers leggen	16
De belangrijkste argumenten nog eens op een rijtje: waarom BIJ1 geen CPB-doorrekening vraagt	18

Inleiding

BIJ1 kiest ervoor haar verkiezingsprogramma niet aan het CPB voor te leggen voor doorrekening. Daar zijn heel goede redenen voor, die deels ook gelden (of zouden moeten gelden) voor andere politieke partijen, en die deels voortkomen uit het feit dat BIJ1 de enige partij is die op werkelijke systeemverandering inzet, op radicale gelijkwaardigheid en radicale economische rechtvaardigheid. Het CPB is tot het rekenen daaraan niet toegerust.

Er zijn twee overkoepelende redenen waarom het zinvol noch wenselijk is het verkiezingsprogramma van BIJ1 door het CPB te laten doorrekenen:

- 1) CPB-berekeningen hebben **geen nut**, want:
  1. De voorspellende waarde ervan is zeer **beperkt**;
  2. Ze zijn gebaseerd op modellen die niet neutraal maar **ideologisch** zijn;
  3. Dat laatste wordt bijzonder duidelijk in de acceptatie van het bestaande economisch systeem. Een politieke partij die **systeemverandering** wil, heeft dus niets aan berekeningen die uitgaan van continuering van het bestaande systeem.

- 2) CPB-berekeningen dragen bij aan **het vervangen van politiek door boekhouden**. Het gevolg daarvan is tweeledig:
  1. Politieke partijen zijn meer **geïnteresseerd in elkaar** en in hun onderlinge verschillen in berekende procentpunten, dan in de samenleving en de burger;
  2. Door van het bestaande systeem uit te gaan, houden CPB-berekeningen **macht bij banken en bedrijven**. BIJ1 wil macht bij burgers leggen

Hieronder worden deze argumenten stap voor stap toegelicht, waarbij aan het eind steeds een kader staat met de **belangrijkste argumenten**.

1. CPB-berekeningen hebben geen nut

Hier zijn drie sets aan argumenten belangrijk die als volgt samen te vatten zijn:

- 1) *De voorspellende waarde van CPB modellen is zeer beperkt.* Daarvoor zijn drie argumenten:
  - a. Het **coronamoment** – zoals iedere onverwachte gebeurtenis – doet de waarde van berekeningen bij uitstek te niet
  - b. Het CPB **geeft zelf toe** dat die voorspellende waarde beperkt is
  - c. Rekenmodellen hebben **ernstige tekortkomingen**

- 2) *CPB modellen zijn niet neutraal maar ideologisch.* Dit is te zien aan:
  - a. Aannames over economische **groei**
  - b. Aannames over **ongelijkheid**
  - c. Aannames over **migratie**
  - d. Aannames over **klimaatverandering**
  - e. Aannames over wat de **overheid** is en kan doen
  - f. De rol van **experts**

- 3) ***Systeemverandering** is ondenkbaar voor het CPB, maar toch broodnodig*

1) De voorspellende waarde van CPB modellen is zeer beperkt

1a. Het coronamoment

Het is altijd al onverstandig om de voorspellingen van technocraten te geloven: te vaak zitten ze er naast, en op dit moment is het wel helemaal vreemd het CPB enige voorspellende waarde toe te kennen. Het CPB geeft zelf ook toe dat er grote onzekerheden in haar huidige berekeningen zitten, en dat de waarde daarvan niet ligt in de voorspellingen, maar puur in de vergelijking tussen politieke partijen.¹

Maar de coronapandemie maakt op een veel fundamenteler manier alles dat economen denken te weten onzeker. Eén voorbeeld daarvan is dat het ineens – tegen alle economische en politiek-liberale geloofsartikelen in – mogelijk bleek dat de overheid miljoenen salarissen voor zijn rekening nam. Dat is niet slechts een uitzonderlijke maatregelen; het is een voorbeeld van de mogelijkheid publiek geld te gebruiken om mensen inkomenszekerheid te geven. Op dit moment is het bovendien zo dat alles wat de overheid leent, niets kost of zelfs met negatieve rentes extra geld oplevert. Dat is het geval omdat al ruim een decennium een monetaire politiek gevoerd wordt door centrale banken die volledig haaks staat op de economische orthodoxie en in het licht waarvan macro-economische modellen dus weinig waarde hebben.

De argumenten

- **Het is onzin om, in een tijd waarin alle economische wijsheden overboord zijn gezet, de bestaande economische wijsheid toe te passen**
- **Het CPB geeft zelf toe dat haar berekeningen geen voorspellende waarde hebben in een coronacrisis**

1b. Het CPB geeft zelf toe dat de voorspellende waarde van modellen beperkt is

Wat geldt voor de coronacrisis geldt in veel algemenere zin, en het geldt direct op het terrein waarover het CPB voorspellingen wil kunnen doen. Na de financiële crisis heeft het CPB zelf toegegeven dat haar modellen beperkte voorspellende waarde hebben. Dat geldt dus meer algemeen. Niet alleen de coronapandemie doet die waarde te niet, ook de financiële crisis – een crisis dus, op het terrein waarover het CPB voorspellingen doet, en geen ‘extern’ fenomeen – illustreert dat CPB modellen weinig voorspellende waarde hebben. In het algemeen kan het CPB met grootschalige gebeurtenissen die afwijken van het *veronderstelde* ‘evenwicht’ in de economie, niet om gaan. Ofwel: de modellen zijn niet geschikt om om te gaan met wat er nu eenmaal gebeurt in het leven en in de wereld. Bovendien bewijst de geschiedenis van ons economisch systeem dat er om de 5 tot 10 jaar ergens een dermate heftige crisis plaatsvindt dat de gemaakte berekeningen irrelevant worden. De heftigheid van deze crises neemt de afgelopen decennia alleen maar toe. Na de financiële crisis van 2008 constateerde het CPB zelf:

¹CPB 2020. *Startnotitie Keuzes in Kaart*, CPB Notitie, p. 2.

“We concluderen dat vanwege het karakter van macro-economische korte-termijnramingen de kans groot is dat het CPB en andere ramingsinstanties ook een volgende financiële crisis niet adequaat zullen voorspellen. De mogelijkheden om tot betere ramingen te komen zijn beperkt. Een voorspeller van macro-economische korte-termijnontwikkelingen die het tegendeel beweert belooft teveel, een afnemer die het tegendeel eist, vraagt teveel.”²

Dat geldt, zegt het CPB, niet alleen voor haarzelf maar voor elke instantie die met bestaande macro-economische theorie voorspellingen doet:

“Geen enkele ramingsinstantie heeft in zijn voorspelling echter verondersteld dat op 15 september 2008 de toenmalige Amerikaanse minister van Financiën Henry Paulson de gerenommeerde zakenbank Lehman Brothers failliet liet gaan. Toch heeft die ene discretionaire beslissing ertoe geleid dat de vulkaan op dat moment tot uitbarsting kwam. Geen enkel bestaand macro-economisch instrument is in staat dergelijke discretionaire beslissingen en de gevolgen daarvan te voorspellen en concreet aan te geven wanneer en hoe een crisis à la de kredietcrisis zal ontstaan.”³

De argumenten

- **De financiële crisis liet zien dat CPB modellen geen voorspellende waarde hebben**
- **Als ze op zo'n moment dat het erop aan komt niet werken, wat hebben we er dan aan?**
- **Het CPB geeft zelf toe dat haar modellen toen niet werkten, en het zegt bovendien dat ze dat nooit zullen doen**

1c. Rekenmodellen van het CPB hebben ernstige tekortkomingen

CPB modellen (meest prominent SAFFIER II en, voor de overheidsfinanciën, Gamma) kunnen niet goed omgaan met financiële markten, met de rol van geld en geldschepping, en met schulden. Private schulden worden zelfs grotendeels genegeerd. Huishoudelijk werk (reproductieve arbeid) wordt door het CPB in het geheel niet erkend als arbeid. Gezien de *gendered* en *geracialiseerde* praktijk van die arbeid, draagt het CPB daarom bij aan seksisme in de economie.

Daarnaast kunnen de modellen van het CPB niet omgaan met schokgebeurtenissen en met politieke beslissingen (die per definitie onverwacht kunnen zijn). In de *Macro Economische Verkenning (MEV) 2008* stelde het CPB: “Vorig jaar groeide de Nederlandse economie met 3% (...). Ook voor dit en komend

---

²De Jong, J., M. Roscam Abbing & J. Verbruggen 2010. *Voorspellen in crisistijd. De CPB-ramingen tijdens de Grote Recessie*, CPB Document 2007, p. 3.

³Ibid., p. 61.

jaar liggen gunstige groeicijfers in het vooruitzicht.”⁴ Het CPB gaf daarbij zelf al de irrelevantie van de eigen ramingen aan door te stellen: “In de prognose is geen rekening gehouden met de gevolgen van de recente onrust op de financiële markten voor de economische ontwikkeling.”⁵ En in de *Decemberraming 2019* voorspelde het CPB een economische groei van 1,3% over 2020.⁶ Uiteraard kon het CPB de coronapandemie niet zien aankomen – en dat is precies het punt: modellen hebben weinig te maken met wat er in de wereld aan de hand is.

Het Gamma model waarmee de houdbaarheid van de overheidsfinanciën gemodelleerd wordt, is een algemeen evenwichtsmodel. Het gaat daarom uit van de assumptie van een lange termijn evenwicht tussen arbeidsmarkt, goederenmarkt en financiële markt.⁷ Een dergelijke assumptie is echter ongefundeerd en zeer omstreden binnen de economische wetenschap, waarin na de financiële crisis van 2008 ook de zogenaamde ‘Dynamic Stochastic General Equilibrium’ modellen (DSGE) door velen als ernstig tekortschietend gezien worden.⁸ Bovendien is de vraag ten koste waarvan zo’n evenwicht nagestreefd zou moeten worden (ten koste van welke ongelijkheid in inkomens en macht en van welke uitputting van leven en aarde?).

De argumenten

- **De modellen van het CPB staan ver van de werkelijkheid af. Ze veronderstellen bijvoorbeeld een economisch evenwicht dat niet bestaat**
- **Huishoudelijk werk wordt door het CPB genegeerd, en dat betekent in de praktijk dat het CPB economisch seksisme en racisme versterkt**
- **Juist financiële markten en (private) schulden worden slecht of helemaal niet gemodelleerd – vandaar dat de financiële crisis geheel gemist werd door het CPB**

2) CPB modellen zijn niet neutraal maar ideologisch

Het CPB is geen neutrale boekhouder, maar een ideologische. Dat is te zien aan een aantal annames van de modellen, en aan de rol van experts in het bijsturen van de uitkomsten van modellen.

⁴CPB 2007. *Macro Economische Verkenning (MEV) 2008*, p. 17.

⁵Ibid., p. 21.

⁶CPB 2019. *Decemberraming: Economisch Vooruitzicht 2020*, CPB Policy Brief.

⁷CPB. 2019. *Gamma: een langetermijnmodel voor de houdbaarheid van de overheidsfinanciën*, CPB Achtergronddocument, p. 5.

⁸Zie hierover bijvoorbeeld: Bier, J. & W. Schinkel 2016. ‘Building Better Ecological Machines: Complexity Theory and Alternative Economic Models’, *Engaging Science, Technology, and Society* 2: 266-293.

2a. Aannames over economische groei

Het CPB gaat uit van het belang van economische groei (toename van het bbp). Dat is een ideologische en irrationele aanname die een impliciete keuze behelst voor een economie waarin steeds meer mensen steeds harder moeten rennen (en dus steeds meer uitgebuit worden) om steeds meer te produceren, waardoor ze steeds meer moeten consumeren, hetgeen betekent dat ze steeds meer schulden aangaan, waardoor de noodzaak te groeien weer bevestigd wordt, omdat schuld betekent dat rente verdiend moet worden. Dit proces is zelfversterkend, omdat groei cumulatief is.

Het gevolg is steeds meer afbraak van ecosystemen, soortensterfte en mondiale opwarming. En het gevolg is een gebrek aan solidariteit met mensen die niet kunnen werken (die als groeiremmers gezien worden), en met het Mondiale Zuiden (dat in de eerste plaats als gebied voor de extractie van grondstoffen wordt gezien).

Verder is 'groei' een frame waarbinnen vervuiling een verdienmodel kan zijn, omdat zowel de productie die tot vervuiling leidt als de kosten van de schoonmaak als 'groei' geteld kunnen worden. Hetzelfde geldt voor het straffen en opsluiten van mensen dat in toenemende mate nodig is in een economie die voortdurend groei moet realiseren. Een nadruk op groei staat gelijkwaardigheid in de weg omdat het een seksistische en racistische balans tussen onbetaalde en als onproductief beschouwde reproductieve arbeid (zoals zorg) en betaalde productieve arbeid in stand houdt (waarin cisgendered mannen oververtegenwoordigd zijn).

Groei van het bbp zegt bovendien nog niets over de *verdeling* van inkomens en kapitaal. Het is vooral een eufemisme voor de centraliteit van het winstmotief in de economie en voor de bevordering van eindeloze kapitaalaccumulatie. Historisch heeft dat geleid tot het monetariseren van arbeid en land, en tot het bij de kapitalistische economie betrekken van land en arbeid via seksisme, kolonialisme, slavernij en racisme. 'Economische groei' is dus niet simpelweg een toename van het bbp of de welvaart; het is een geheel aan materiële, sociale en culturele claims en processen die allen uitgaan van de macht van kapitaal over aarde en arbeid. Wie meent dat 'economische groei' synoniem is aan goede levensomstandigheden, zegt feitelijk dat die levensomstandigheden alleen beschikbaar worden gemaakt zolang een kleine minderheid in staat wordt gesteld om zich steeds meer kapitaal en macht toe te eigenen.

In werkelijkheid is er om geopolitieke en ecologische redenen nauwelijks meer sprake van 'groei' in de mondiale economie (zelfs de groei in China neemt af). In het afgelopen decennium heeft er alleen 'economische groei' kunnen zijn omdat centrale banken (in het bijzonder de Federal Reserve en de ECB) miljarden de economie ingepompt hebben door toxische financiële producten en staatsobligaties op te kopen, en door rentes extreem laag te houden. Groei is dus een extreem kostbaar en extreem kunstmatig effect. Er is niets intrinsieks goeds of wenselijks aan 'groei'. Afwezigheid van groei wordt niettemin vaak gezien als aanleiding tot bezuinigingen binnen de overheidsbegroting, met als gevolg dat sectoren als gezondheidszorg, onderwijs en kunst – die als onproductief gezien worden binnen een groeiparadigma – onder zware druk gebukt gaan terwijl ze wezenlijke activiteiten in het leven voor hun rekening nemen.

Groei van het bbp is om al deze redenen een slechte indicator van welzijn en welvaart. Groei van het bbp komt feitelijk neer op het toenemend snel opbranden van onze levens en levenssfeer. Een economie gebaseerd op groei heeft geen antwoord op de vraag waarvoor de economie er eigenlijk is. Zo'n economie is dus

irrationeel en immoreel. Pas in de twintigste eeuw werd de moderne bbp-meting uitgevonden en werd 'groei' een thema. Op dat moment nam de economische groei in het Westen toe (na tijdens de industrialisatie gemiddeld zo'n 1% te bedragen), en toen werd groei een 'noodzaak'. Die vermeende noodzaak gijzelt ons en dwingt ons tot steeds meer productie, afgezien van de vraag of die productie ergens toe dient. Ook economieën in het Mondiale Zuiden zijn niet gebaat bij een *noodzaak* tot 'groei' wanneer die wordt uitgedrukt in bbp, maar in de praktijk de verrijking van enkelen is. Juist de geschiedenis van de koloniale en postkoloniale vormen van onteigening in het Mondiale Zuiden laten zien dat er alternatieven voor een groeieconomie bestonden en nog steeds bestaan.

Voorbeelden zijn zelfvoorzienende economieën, een nulgroei economie (een *zero growth economy* of een economie in het teken van *degrowth*) en een socialistische economie, maar daartoe zijn de modellen van het CPB ongeschikt omdat ze op de aanname van noodzakelijke groei berusten, zonder welke volgens het CPB ook de overheidsfinanciën niet houdbaar zijn.

De argumenten

- **Het CPB gaat uit van de *noodzaak* van economische groei. Wij willen een economie die niet gegijzeld wordt door de irrationele dwang ieder jaar meer te produceren dan het voorgaande**
- **De planeet kan oneindige groei niet aan. Wij geven daarom de voorkeur aan een economie zonder die groei. Maar daarom kan het CPB onze politiek niet aan**

2b. Aannames over ongelijkheid

Inkomensongelijkheid wordt in de doorrekening van verkiezingsprogramma's gemeten als gini-coëfficiënt, dus als relatieve maat van de verdeling van inkomens. Daarmee wordt de ongelijkheid in *vermogen*, die het belangrijkste element van ongelijkheid vormt, genegeerd.⁹ Daarnaast is het CPB alleen geïnteresseerd in ongelijkheid als *nationale* inkomensongelijkheid.¹⁰ Mondiale ongelijkheid wordt kennelijk zowel door politieke partijen als het CPB als onbelangrijk beschouwd. Voor **BIJ1** is het dat wel. Solidariteit kent geen grenzen, en zonder solidariteit blijft ook Nederland in een *rat race* om groei, met alle negatieve effecten van dien. De Nederlandse economie is niet geïsoleerd. Sterker nog, alle groei die hier gerealiseerd wordt, gaat ten koste van de tekorten van anderen. En dat is óók ons probleem. Ongelijkheid tot Nederland beperken, is daarom een weinig realistische manier om naar ongelijkheid te kijken.

⁹ CPB 2020. *Startnotitie Keuzes in Kaart*, CPB Notitie, p. 9. Zie over het gebruik van de Gini-coëfficiënt door het CPB ook: CPB 2019. *Het ramen van beleidseffecten op de inkomensverdeling via de Gini-coëfficiënt*, CPB Achtergronddocument. Het punt over vermogen is een vrij conventioneel punt dat bijvoorbeeld door een niet-radicaler econoom als Piketty (2013) is gemaakt.

¹⁰ Zie hiervoor de berekening van de verkiezingsprogramma's van elf politieke partijen in 2017: CPB 2017. *Keuzes in Kaart 2018-2021. Een analyse van elf verkiezingsprogramma's. Budgettaire maatregelen beschreven. Economische effecten gemeten*, CPB.

De argumenten

- **De rijksten van Nederland zijn vooral rijk door hun vermogen. Het CPB mist daardoor de grootste ongelijkheid, omdat het alleen naar relatieve inkomensongelijkheid kijkt**
- **Ongelijkheid moet op mondiale schaal gezien worden. In tegenstelling tot andere partijen is BIJ1 wel voor solidariteit voorbij natiestaatgrenzen. En dat is wel zo realistisch**

2c. Aannames over migratie

Het CPB heeft in het verleden gewaarschuwd voor een “genereuze welvaartsstaat met belastingen die een sterke herverdeling van inkomens teweeg brengen en de inkomensongelijkheid reduceren.”¹¹ Dat zou volgens het CPB wel laagopgeleide arbeidsmigranten trekken, maar het zou hoogopgeleide arbeidsmigranten ontmoedigen. En het CPB stelt expliciet dat Nederland zich exclusief in moet spannen voor het aantrekken van hoogopgeleide arbeidsmigranten. Een open arbeidsmigratiebeleid, met nauwelijks restricties en veel laagopgeleide migranten, wordt door het CPB afgeraden. Kortom, hoewel het thema migratie afwezig is in de doorrekening van verkiezingsprogramma’s (uiteraard indirect wel omdat het arbeid betreft), is het ook hier duidelijk dat het CPB een niet-neutrale instantie is die expliciet is over het geven van voordelen aan migranten met een hoog opleidingsniveau en het benadelen van migranten met een laag opleidingsniveau. Dat is niet hoe **BIJ1** over migratie wil denken, en het wekt geen vertrouwen in de neutraliteit van haar macro-economische berekeningen.

De argumenten

- **Het CPB heeft een geschiedenis van politieke voorkeuren omtrent migratie. Haar berekeningen hierover zijn niet neutraal, en dat wekt weinig vertrouwen voor haar doorrekening van verkiezingsprogramma’s**

2d. Aannames over klimaatverandering

Een ander voorbeeld betreft klimaatverandering. Hoewel het net als migratie een thema is dat niet direct in de doorrekening van de macro-economische effecten van verkiezingsprogramma’s figureert, komt het indirect terug, en wel op uiterst problematische manier, namelijk als positieve ontwikkeling, als economische groei. Het CPB gaat namelijk uit van het belang van klimaatverandering als verdienmodel.

---

¹¹ Chorny, V., R. Euwals & K. Folmer 2007. ‘Immigration Policy and Welfare State Design’, CPB Document No 153.

In 2015 concludeerde het CPB op grond van een speciaal daaraan gewijd discussiepaper:

“Door het smelten van het Noordpoolijs wordt de noordelijke zeeroute tussen Noordoost Azië en Noordwest Europa commercieel levensvatbaar (...) Voor Nederland is de opening van de noordelijke zeeroute van bijzonder belang, gezien de strategische ligging van de Rotterdamse haven. Naar verwachting nemen haar handelsvolumes met Noordoost Aziatische landen significant toe en ze kan mogelijk dienen als een knooppunt van nieuwe wereldwijde waardeketens.”¹²

De doorrekening van verkiezingsprogramma's is überhaupt blind voor de kosten van klimaatverandering. Onder de 'lasten voor toekomstige generaties' wordt verstaan: 'houdbaarheid overheidsfinanciën',¹³ en niet de eerste en grootste last waarmee toekomstige generaties te maken hebben: de destructieve gevolgen van een opwarmende planeet.

Het verdoezelen van de kosten van klimaatdestructie en zelfs het promoten van het verdienen eraan is niet wat **BIJ1** voorstaat, en boekhouders die van de wenselijkheid van zulke 'waardeketens' uitgaan, delen niet de kernwaarden van **BIJ1**: radicale gelijkwaardigheid en economische rechtvaardigheid.

De argumenten

- **Het CPB is blind voor de kosten van klimaatverandering. Sterker: het ziet planetaire destructie als verdienenmodel**

2e. Aannames over wat de overheid is en kan doen

Zelfs de overheid wordt door het CPB in termen van 'groei' gezien:

“productiviteitsgroei van de overheid is aantrekkelijk: een hogere productie met dezelfde hoeveelheid mankracht en kapitaal betekent dat burgers en bedrijven meer waar krijgen voor hun belastinggeld.”¹⁴ Een dergelijke neoliberale invulling van de overheid, en een gelijkstellen van burgers en bedrijven als 'klant' van de overheid als bedrijf staat haaks op wat de overheid volgens **BIJ1** is en moet zijn. De overheid is geen bedrijf en ook niet de *overhead* van het samenleven. Daarom moet ook niet eenzijdig de overheidsschuld geproblematiseerd worden, zoals het CPB doet. CPB

¹² <https://www.cpb.nl/publicatie/smeltend-poolijs-de-economische-effecten-van-de-opening-van-de-noordelijke-zeeroute>. En zie voor het discussiepaper: Bekkers, E., J.F. Francois & H. Rojas-Romagosa 2015. 'Melting Ice Caps and the Economic Impact of Opening the Northern Sea Route', CPB Discussion Paper 307.

¹³ CPB 2020. *Startnotitie Keuzes in Kaart*, CPB Notitie, p. 8.

¹⁴ CPB 2020. *Kan Nederlandse overheid Baumol verslaan?*, CPB Notitie, p. 2. N.B. De titel van dit rapport verwijst naar de econoom Baumol, naamgever van 'Baumol's cost disease' ('Wet van Baumol'), een economisch theorema dat stelt dat er een intrinsieke limiet zit aan de mate waarin publieke diensten (in tegenstelling tot private bedrijven), zoals gezondheidszorg, hun (arbeids)productiviteit kunnen verhogen, waardoor deze relatief duurder worden bij een stijging van de arbeidsproductiviteit in de private sector.

modellen negeren private schulden grotendeels, terwijl ze publieke schulden problematiseren, en ze hebben weinig tot geen oog voor de samenhang tussen die vormen van schuld (een verkleining van staatsschuld is vaak moeilijk denkbaar zonder vergroting van private schulden, en omgekeerd: een overheid die geen schuld heeft, betekent huishoudens en een private sector zonder besteedbaar geld). **BIJ1** heeft een radicaal ander beeld van wat de overheid is en waartoe overheidsgeld aangewend moet worden. Onder 'overheidsgeld' moet hier niet in de eerste plaats gedacht worden het geld dat de overheid via belastingen binnenkrijgt, maar aan de manieren waarop de overheid aan vormen van soevereine geldcreatie kan doen, indirect via uitgifte van staatsobligaties en direct via de creatie van publiek geld. Het laatste vergt een herijking van de rol van DNB en de ECB, instituties die niet onveranderd kunnen blijven in een andere economie.

De argumenten

- **In tegenstelling tot het CPB ziet BIJ1 de overheid niet als bedrijf, en niet als kostenpost. Overheidsgeld is van ons allemaal, en verzekert een solidaire samenleving**

2f. De rol van experts

Het is niet alleen zo dat modellen ingebouwde ideologische aannames over de noodzaak van economische groei hebben; ook de experts die de ramingen van het CPB bijsturen, hebben dat. Het CPB constateerde in 2007 in een discussiepaper dat experts niet tot optimalere voorspellingen komen (ofwel dat ze weinig voorspellingsfouten voorkomen).¹⁵ Niet alleen was dat een jaar voor de door het CPB niet voorziene financiële en economische crisis; het illustreert ook dat modellen en experts binnen hetzelfde ideologische raamwerk opereren. Dat raamwerk is vanaf de jaren tachtig sterk gekleurd door neoliberal denken van de Chicago School¹⁶

De argumenten

- **Het CPB deelt in een economische orthodoxie die door de werkelijkheid weerlegd is, en het is selectief en dus verre van neutraal in de economische experts die het toelaat**

3) *Systeemverandering is ondenkbaar voor het CPB, maar toch broodnodig*

Waarom zouden we een programma laten doorrekenen als daarvoor uitgegaan wordt van een systeem dat we willen veranderen? **BIJ1** staat systeemverandering

¹⁵ Franses, P.H., H. Kranendonk & D. Lanser 2007. 'On the optimality of expert-adjusted forecasts', CPB Discussion Paper No 92.

¹⁶ Zie hierover: Boumans, M. 2011. 'Vertrouwen in economische modellen', in: Dijkstra, H & R. Hagendijk (red.). *Onzekerheid troef: Het betwiste gezag van wetenschap*, Amsterdam: Van Gennep, pp. 115-136.

voor, en dat betekent dat we willen dat de modellen die het CPB gebruikt, die al niet werken, nog minder *kunnen* werken. CPB modellen gaan bij voorbaat, en vaak impliciet, uit van een bepaalde omgang met en gewenste omvang van, de staatsschuld, en dus van bepaalde mogelijkheden van overheidsgeld. Iedere politieke partij die zijn programma door het CPB laat doorrekenen, zegt dus: 'wij gaan niets fundamenteels veranderen.' **BIJ1** staat echter voor radicale verandering: radicale gelijkwaardigheid en radicale economische rechtvaardigheid.

De argumenten

- **Het CPB gaat uit van het bestaande economisch systeem. BIJ1 heeft een antikapitalistisch programma en wil systeemverandering. Het is duidelijk dat CPB berekeningen daar geen raad mee weten**

2. CPB-berekeningen dragen bij aan het vervangen van politiek door boekhouden

Het gevolg daarvan is tweeledig:

- 1) Politieke partijen zijn meer **geïnteresseerd in elkaar** en in hun onderlinge verschillen in berekende procentpunten, dan in de samenleving en de burger;
- 2) Door van het bestaande systeem uit te gaan, houden CPB-berekeningen **macht bij banken en bedrijven**. BIJ1 wil macht bij burgers leggen

In april 2013 zei premier Rutte: “We moeten een nieuwe auto kopen, of een nieuw huis. Dan kunnen we met elkaar het CPB verslaan.” **BIJ1** ziet samenleven niet als een oorlog met statistici. Bovendien moeten er minder auto’s gekocht worden, en is een huis niet iets dat iedereen zo maar even koopt.

Het doorrekenen van verkiezingsprogramma’s leidt bovendien tot het deels vervangen van politieke strijd door boekhouden. Daarbij is de assumptie dat er een voor politieke doeleinden gefixeerde geldhoeveelheid is, een gegeven overheidsbudget, en dat er gefixeerde parameters zijn. Maar dat zijn tautologieën.

Het is mogelijk en wenselijk om op grond van politieke beslissingen in plaats van technocratische berekeningen te regeren, en dat betekent dat we ervoor kunnen kiezen overheidsgeld anders in te zetten, en het op andere manieren te creëren dan via schulden. Dat laatste is iets van de lange adem, want het betekent het breken van de macht van centrale banken. Maar daarvoor is er politiek: voor de lange adem.

Daarom doet **BIJ1** niet mee aan de vervanging van politiek door boekhouden. Niet omdat het boekhouden er niet toe doet, maar omdat het er in de huidige situatie te veel toe doet. De vergelijking van CPB-doorrekeningen is daarvan een belangrijk voorbeeld. **BIJ1** staat voor politiek in plaats van technocratie.

De argumenten

- **BIJ1 doet niet mee aan de vervanging van politiek door boekhouden**
- **Politiek is te belangrijk om door de rekenaars te laten begrenzen**

Er zijn twee dieperliggende redenen om deze vervanging van politiek door boekhouden te weigeren. Die worden hieronder behandeld.

1) *Politieke partijen zijn meer geïnteresseerd in elkaar en in hun onderlinge verschillen in berekende procentpunten, dan in de samenleving en de burger*

CPB doorrekeningen zorgen ervoor dat politiek alleen nog gaat over de procentpunten verschil in banen of financieringstekort tussen politieke partijen. Tot die conclusie komt het CPB zelf ook in haar recente *Startnotitie Keuzes in Kaart*, waarin het politieke partijen de mogelijkheid biedt de mogelijke economische gevolgen van hun programma's door te laten rekenen. Het CPB constateert daarin eerst dat de voorspellende waarde van haar ramingen beperkt is, gezien de coronacrisis. Vervolgens constateert het *dat het in die ramingen ook helemaal niet gaat om de accurateheid ervan*, maar om de onderlinge vergelijking:

“De waarde van de doorrekening is immers niet zozeer gelegen in een voorspelling van de uitkomsten van het beleid van een enkele partij, maar juist in de onderlinge vergelijking tussen partijen. De doorrekening is ook nu van waarde, doordat zij partijen ertoe aanzet concreet te maken welk beleid ze willen veranderen, en zo verkiezingsprogramma's vergelijkbaar maakt.”¹⁷

Hier zijn drie dingen over te zeggen:

- Het vergelijken van verkiezingsprogramma's kan door het lezen en bespreken ervan, en heeft geen toegegeven fictieve berekeningen nodig. Waarom zou een fictief *benchmark* de basis van een vergelijking tussen politieke voorstellen worden? **BIJ1** gaat ervan uit dat kiezers zelf in staat zijn de verschillen tussen politieke partijen te zien. Dat is zo in afwezigheid van accurate voorspellingen, maar het is eigenlijk altijd zo: partijen die voor hun onderlinge verschillen de uitkomst van berekeningen moeten afwachten, verschillen nauwelijks van elkaar en staan dus geen radicale gelijkwaardigheid en radicale economische rechtvaardigheid voor
- In de praktijk worden doorrekeningen door veel mensen, in het bijzonder door journalisten, beschouwd als voorspellend, en wordt een hogere groei of koopkracht, of een lagere werkloosheid, als succes of haalbaarheid van een verkiezingsprogramma gezien. Daardoor wordt de politieke strijd wel degelijk beïnvloed door fictieve berekeningen
- Het op deze manier vergelijken van verkiezingsprogramma's zorgt er voor dat politieke partijen vooral in elkaar geïnteresseerd zijn. Dat is hoe Den Haag vaak werkt. Als partijen goed afsteken tegen de anderen, dan is het goed. Maar ze moeten goed afsteken voor de kiezer, door te durven zeggen dat het radicaal anders moet

De argumenten

- **Het CPB geeft zelf toe dat haar voorspellingen in coronatijd niets waard zijn. Waarom zouden we haar berekeningen gebruiken om partijen te vergelijken?**

---

¹⁷CPB 2020. *Startnotitie Keuzes in Kaart*, CPB Notitie, p. 2.

- **CPB berekeningen worden door velen wel gezien als haalbaarheidsoordeel over partijprogramma's. BIJ1 wil vermijden dat fictieve berekeningen zo'n rol krijgen**
- **Het vergelijken van verkiezingsprogramma's kan via inhoudelijke politieke strijd. Het vergelijken na berekeningen leidt tot een Haagse stolp, waarbij partijen elkaar belangrijker vinden dan de samenleving en de burger**

2) Door van het bestaande systeem uit te gaan, houden CPB-berekeningen macht bij banken en bedrijven. Bij1 wil macht bij burgers leggen

Het doel van **BIJ1** is het veranderen van economische machtsverhoudingen, niet de optimalisering van de bestaande economie. Economisch beleid is niet het realiseren van groei of het binnen de bestaande verhoudingen realiseren van koopkracht en banen, maar ook het breken van de macht van financiële markten en het scheppen van radicaal gelijkwaardige voorwaarden voor arbeid. **BIJ1** heeft dus een fundamenteel andere conceptie van wat economische politiek is en beoogt.

BIJ1 wil wat we nodig (zullen) hebben voor een goed leven zoveel mogelijk onttrekken aan het prijsmechanisme, zodat het voor steeds meer mensen toegankelijk gemaakt kan worden. Precies dit streven kan in de berekeningen van het CPB alleen maar leiden tot oplopende kosten en schulden. Het CPB gaat er namelijk vanuit dat er alleen goede levensomstandigheden voor ons allemaal kunnen zijn (zonder daarvoor schulden te maken) wanneer grote bedrijven, grote beleggers, investeerders en banken zoveel verdienen dat er ook nog geld over is voor andere zaken, zoals zorg, rust, onderwijs, expressie, duurzaam voedsel en een fijn huis. In haar modellen kan ons gezamenlijke leven, wanneer het niet bestaat uit werken voor een ander of producten consumeren, daarom enkel een kostenpost zijn. Die kosten moeten vervolgens weer door ons worden opgebracht binnen dezelfde economische verhoudingen. Geen wonder dat het CPB kan uitrekenen dat het niet anders kan dan dat de economische crises die grote bedrijven, beleggers, investeerders en banken hebben veroorzaakt, moeten worden gerepareerd door steeds meer schulden te maken en te besparen op wat wij nodig hebben om gezamenlijk te leven.

Waar economische politiek bij het CPB in dienst staat van de economie, staat de economie wat **BIJ1** betreft in dienst van ons allemaal en onze gezamenlijke toekomst. Om dat te bereiken is het nodig economisch beleid te voeren dat niet het bestaande systeem in stand houdt, maar dat tot doel heeft de economische macht van de centrale spelers in dat systeem (grote bedrijven, financiële markten, centrale banken) te breken. Alleen zo ontstaan de voorwaarden voor solidariteit, voor radicale gelijkwaardigheid en radicale economische rechtvaardigheid.

De argumenten

- **Waar het CPB uitgaat van het in standhouden van het bestaande economische systeem, gaat BIJ1 uit van systeemverandering**

- **Economisch beleid moet niet dienstbaar zijn aan de economie; de economie moet dienstbaar zijn aan ons allen. Daarvoor is een beleid nodig dat de macht van banken en bedrijven breekt**
- **De modellen van het CPB gaan uit van de macht van kapitalisten. Economisch beleid is voor BIJ1 het breken van de macht van kapitalisten. CPB modellen helpen daar dus niet bij**

De belangrijkste argumenten nog eens op een rijtje: waarom BIJ1 geen CPB doorrekening vraagt

- **Het CPB geeft zelf toe dat haar voorspellingen in coronatijd niets waard zijn. Ook voor de financiële crisis gold dat. Dus waarom zouden we haar berekeningen gebruiken om partijen te vergelijken?**
- **CPB modellen zijn niet neutraal maar ideologisch, zoals onder meer te zien is aan hoe het CPB denkt over groei, ongelijkheid, migratie en klimaat**
- **Waar het CPB uitgaat van het in standhouden van het bestaande economische systeem, gaat BIJ1 uit van systeemverandering**
- **Het CPB gaat uit van de noodzaak van economische groei. BIJ1 wil een economie die niet gegijzeld wordt door de irrationele dwang ieder jaar meer te produceren dan het voorgaande**
- **De planeet kan oneindige groei niet aan. BIJ1 is daarom voor een economie zonder groei. Maar daarom kan het CPB onze politiek niet aan**
- **De modellen van het CPB gaan uit van de macht van kapitalisten. Economisch beleid is voor Bij1 het breken van de macht van kapitalisten. CPB modellen helpen daar dus niet bij**
- **Het vergelijken van verkiezingsprogramma's kan via inhoudelijke politieke strijd. Het vergelijken van (toegegeven fictieve) berekeningen leidt tot een Haagse stolp, waarbij partijen elkaar belangrijker vinden dan de samenleving en de burger**
- **BIJ1 doet daarom niet mee aan de vervanging van politiek door boekhouden**